

Наукові перспективи
Видавнича група

ISSN 2786-5274 (Print)
DOI:10.52058/2786-5274-2025-8(48)

*Ми діємо за те, чому
немає чини в усьому світі —
за Батьківщиною.*
О. Довженко

Наукові інновації та передові технології

СЕРІЯ "УПРАВЛІННЯ ТА АДМІНІСТРУВАННЯ"

СЕРІЯ "ПРАВО"

СЕРІЯ "ЕКОНОМІКА"

СЕРІЯ "ПСИХОЛОГІЯ"

СЕРІЯ "ПЕДАГОГІКА"

№ 8(48) 2025

Всеукраїнська Асамблея докторів наук із державного управління

у рамках роботи Видавничої групи «Наукові перспективи»

«Наукові інновації та передові технології»

*(Серія «Управління та адміністрування», Серія «Право»,
Серія «Економіка», Серія «Психологія», Серія «Педагогіка»)*

Випуск № 8(48) 2025

Київ – 2025

Ukrainian Assembly of Doctors of Sciences in Public Administration

within the work of the Publishing Group «Scientific Perspectives»

«Scientific innovations and advanced technologies»

(Series « Management and administration», Series «Law», Series «Economics», Series «Psychology», Series «Pedagogy»)

Issue № 8(48) 2025

Kyiv – 2025

ISSN 2786-5274 Print

УДК 001.32:1 /3/(477)(02)

DOI: [https://doi.org/10.52058/2786-5274-2025-8\(48\)](https://doi.org/10.52058/2786-5274-2025-8(48))

**«Наукові інновації та передові технології» (Серія «Управління та адміністрування»,
Серія «Право», Серія «Економіка», Серія «Психологія», Серія «Педагогіка»):
журнал. 2025. № 8(48) 2025. С. 2365**

*Рекомендовано до друку Президією Всеукраїнської Асамблеї докторів наук з державного управління
(Рішення від 06.08.2025, № 3/8-25)*

*Свідоцтво про державну реєстрацію друкованого засобу масової інформації:
серія КВ № 24962-14902Р від 13.09.2021 р.*

*Журнал видається за наукової підтримки: Інституту філософії та соціології Національної Академії Наук
Азербайджану (Баку, Азербайджан), громадської організації «Асоціація науковців України», громадської організації
«Християнська академія педагогічних наук України» та громадської організації «Всеукраїнська асоціація педагогів і
психологів з духовно-морального виховання».*

*Згідно наказу Міністерства освіти і науки України від 30.11.2021 № 1290
журналу присвоєно категорію "Б" із права*

*Згідно наказу Міністерства освіти і науки України від 01.02.2022 № 89
журналу присвоєно категорію "Б" із педагогіки*

*Згідно наказу Міністерства освіти і науки України від 07.04.2022 № 320 журналу
присвоєно категорію "Б" із економіки та державного управління*

*Згідно наказу Міністерства освіти і науки України від 20.06.2023 № 768 журналу
присвоєно категорію "Б" зі спеціальностей 073 - менеджмент, 076 – підприємництво
та торгівля, 015 - професійна освіта*

*Згідно наказу Міністерства освіти і науки України від 23.08.2023 № 1035 журналу
присвоєно категорію "Б" зі спеціальності 053 - психологія*

*Наукове видання включено до міжнародної наукометричної бази
Index Copernicus, міжнародної пошукової системи Google Scholar та
до міжнародної наукометричної бази даних Research Bible.*

*Журнал заснований з метою розвитку вітчизняного наукового потенціалу у галузях державного управління,
права, економіки, психології, педагогіки та його інтеграції у світовий науковий простір, шляхом оприлюднення
результатів наукових досліджень.*

Головний редактор:

Романенко Євген Олександрович — доктор наук з державного управління, професор, Заслужений юрист України, полковник Центрального науково-дослідного інституту Збройних Сил України, Президент громадської наукової організації «Всеукраїнська асамблея докторів наук з державного управління» (Київ, Україна)

- Лазарук А.Ф., Шафранський В.В.** **1565**
МУЛЬТИМОДАЛЬНИЙ ФОРМАТ ОСВІТНЬО-ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ПСИХОЛОГІВ: СУТНІСНИЙ ЗМІСТ
- Липка А.О., Матіяш В.Р.** **1582**
ПРОФЕСІОГЕНЕЗ ОСОБИСТОСТІ КЕРІВНИКА В ОРГАНІЗАЦІЙНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ
- Лозова О.М., Дрінь О.В.** **1600**
ПСИХОСЕМАНТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ КАРТИНИ СВІТУ БІЖЕНЦІВ ТА ВНУТРІШНЬО ПЕРЕМІЩЕНИХ ОСІБ
- Маліцький В.К., Романець З.О., Ханяк К.В.** **1608**
БІОЛОГІЧНІ ТА ПСИХОЛОГІЧНІ ЧИННИКИ ФОРМУВАННЯ ІНДИВІДУАЛЬНОГО СТИЛЮ НАВЧАННЯ: ГЕНЕТИЧНИЙ І ВІКОВИЙ ВИМІРИ
- Москальова А.С., Москальов М.В.** **1617**
ОСОБИСТІСНИЙ ПОТЕНЦІАЛ ЯК ЧИННИК ПРОФЕСІЙНОЇ САМОЕФЕКТИВНОСТІ, ПСИХОЛОГІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ТА БЛАГОПОЛУЧЧЯ ОСОБИСТОСТІ ФАХІВЦЯ В КРИЗОВИХ УМОВАХ СЬОГОДЕННЯ
- Піроженко Т.О., Гавриш Н.В., Омельченко Я.М.** **1627**
ВИВЧЕННЯ ВПЛИВУ ПЕРЕБУВАННЯ УКРАЇНСЬКИХ ДІТЕЙ ПІД КОНТРОЛЕМ ДЕРЖАВИ-АГРЕСОРА
- Подкоритова Л.О., Гаврилькевич В.К.** **1645**
ОСОБЛИВОСТІ ВИКЛАДАННЯ ДИСЦИПЛІНИ «ПСИХОЛОГІЯ ВТРАТИ» ДЛЯ ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ ДРУГОГО (МАГІСТЕРСЬКОГО) РІВНЯ СПЕЦІАЛЬНОСТІ «ПСИХОЛОГІЯ»
- Рева О.М., Заболотна О.О.** **1658**
ДЕТЕРМІНАНТИ ЕМОЦІЙНОГО ВИГОРАННЯ У ПРАЦІВНИКІВ ПОЛІЦІЇ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ
- Соловей Н.М.** **1671**
ВІДМОВА ВІД ЖІНОЧНОСТІ ТА ПСИХОГЕННА ФРИГІДНІСТЬ ЯК РЕЗУЛЬТАТ КОНФЛІКТУ ЖІНОЧОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ: ПСИХОАНАЛІТИЧНИЙ ПОГЛЯД

10. Nychkalo, N.H., Prokopenko, I.F. (red.) (2020). *Osvita doroslykh: svitovi tendentsii, ukraïnski realii ta perspektyvy: monohrafiia* [Adult education: world trends, Ukrainian realities and prospects: monograph]. Kharkiv: Brovin O.V. [in Ukrainian].
11. Panchenko, O., Kredisov, A. (2024) *Menedzhment uspishnykh kerivnykiv: svitovi dosvid ta perspektyvy* [Management of successful leaders: world experience and prospects]. Kyiv: Znannia Ukrainy [in Ukrainian].
12. Pylypchuk, L. (2019). Profesiohenez ta profesiini kryzy osobystosti medpratsivnyka [Professionalization and professional crises of the medical worker's personality]. *Problemy suchasnoi psykholohii*, 28, 458-469 [in Ukrainian].
13. Prib, H.A., Beheza, L.Ye. (2019). Profesiohenez osobystosti: sotsialno-psykholohichni aspekty [Professionalization of the personality: socio-psychological aspects]. *Problemy suchasnoi psykholohii*, 2 (16), 102-107 [in Ukrainian].
14. Karamushka, L. M. (red.) (2013) *Psykhologichni zasady orhanizatsiinoho rozvytku: monohrafiia* [Psychological foundations of organizational development: monograph]. Kirovohrad: Imeks-LTD [in Ukrainian].
15. Perepelytsa, P.S., Rybalka, V.V. (red.) (2001). *Psykhologhiia pratsi ta profesiinoi pidhotovky osobystosti: navch. posib.* [Psychology of work and professional training of the individual: teaching manual]. Khmelnytskyi: TUP [in Ukrainian].
16. Sydorenko, V. V. (2016). Naukovo-metodychnyi suprovid profesiohenezu pedahohichnykh pratsivnykiv: innovatsiini napriamy, funktsii, akmetekhnolohii [Scientific and methodological support for the professionalization of pedagogical workers: innovative directions, functions, acme technologies]. *Pisliadyplomna osvita v Ukraini*, 2, 39-46 [in Ukrainian].
17. Sydorenko, V.V. (2018). Rozvytok pedahohichnoho akmeprofesiohenezu v umovakh formalnoi i neformalnoi pisliadyplomnoi osvity [Development of pedagogical acme professionalization in the conditions of formal and informal postgraduate education]. *Teoriia ta metodyka profesiino-pedahohichnoi pidhotovky osvitiianskykh kadriv: akmeolohichni aspekty: monohrafiia*. Kyiv: NPU im. M. P. Drahomanova, 177-257 [in Ukrainian].
18. Furman, A.V., Lypka, A.O. (2025). Psykhologichna struktura profesiinoi vidpovidalnosti osobystosti: prohrama, psykhodiagnostyka, eksperyment [Psychological structure of professional responsibility of the individual: program, psychodiagnostics, experiment]. *Psykhologhiia i suspilstvo*, 1, 91-146 [in Ukrainian].
19. Furman, O.Ye., Matiash, V.R. (2025). Demokratychnyi styl upravlinnia ta psykholohichna efektyvnist yoho vplyvu [Democratic style of management and psychological effectiveness of its influence]. *Psykhologhiia i suspilstvo*, 1, 166-179 [in Ukrainian].
20. Tsilmak, O. M. (2011). Profesiohenez kompetentnosti fakhivtsiv kryminalnoi militsii: teoriia ta praktyka: monohrafiia [Professionalization of the competence of criminal police specialists: theory and practice: monograph]. Odesa: Odeskyi derzhavnyi universytet vnutrishnikh sprav [in Ukrainian].
21. Yavorska, H. Kh. (2005). Profesiohenez yak mekhanizm stanovlennia ta rozvytku sotsialno-profesiinoi zrilosti maibutnoho pratsivnyka [Professionalization as a mechanism for the formation and development of the socio-professional maturity of a future employee]. *Nauka i osvita*, 1, 34-44 [in Ukrainian].
22. Lewin, K., Lippitt, R. (1938) An Experimental Approach to the Study of Autocracy and Democracy: A Preliminary Note. *Sociometry*, 1, 3/4, 292-300 [in English].
23. Noe, R. A. (2017) Human resource management: gaining a competitive advantage. New York: McGraw-Hill Education [in English].
24. Pulakos, E. D. (2009) Performance management: a new approach for driving business results. John Wiley & Sons [in English].

УДК 159.95:316.647.5

[https://doi.org/10.52058/2786-5274-2025-8\(48\)-1600-1616](https://doi.org/10.52058/2786-5274-2025-8(48)-1600-1616)

Лозова Ольга Миколаївна доктор психологічних наук, професор, професор кафедри практичної психології, Київський столичний університет імені Бориса Грінченка, м. Київ, тел.: (044) 295-35-40, <https://orcid.org/0000-0002-3549-195X>

Дрінь Олександра Вікторівна магістр психології, провідний менеджер з персоналу ТОВ «Олсідз Блек Сі», м. Київ, тел.: (098) 342-63-02

ПСИХОСЕМАНТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ КАРТИНИ СВІТУ БІЖЕНЦІВ ТА ВНУТРІШНЬО ПЕРЕМІЩЕНИХ ОСІБ

Анотація. Стаття присвячена комплексному аналізу психосемантичних особливостей картини світу біженців та внутрішньо переміщених осіб (ВПО) в умовах вимушеної міграції, спричиненої повномасштабною війною в Україні. Дослідження здійснено у межах психосемантичного підходу, який дозволяє реконструювати індивідуальні системи значень і виявити ті смислові структури, що визначають сприйняття реальності, поведінкові стратегії та емоційно-когнітивну адаптацію.

Об'єктом дослідження виступають внутрішні картини світу осіб, які пережили втрату дому, звичного соціального середовища та змушені адаптуватися до нових соціокультурних умов.

Мета статті – виявити структуру семантичного простору, визначити рівні прив'язаності до місцевості, проаналізувати асоціативне сприйняття понять «дім», «безпека», «родина» тощо та дослідити вплив цих чинників на психологічну адаптацію. Методологічною основою стали семантичний диференціал Ч. Осгуда та шкала прив'язаності до місцевості М. Левіцької, які дають змогу оцінити як когнітивно-емоційне наповнення понять, так і глибину зв'язку з просторовими ідентичностями.

Теоретичне підґрунтя дослідження базується на положенні, що картина світу є індивідуальною конструкцією, сформованою під впливом менталітету, культурного досвіду, емоційного стану, особистих переживань і соціального контексту. Випробовувані (n=52) були поділені на дві рівні групи: ВПО, які залишилися в Україні, та біженці, що виїхали за кордон. Згідно з результатами, ВПО виявили вищий рівень традиційної прив'язаності до місцевості (65%) і сформовану картину світу з елементами ностальгії та збереженої національно-культурної ідентичності. Біженці частіше демонструють відсутність прив'язаності (53%) та схильність до активної адаптації в нових умовах, що супроводжується трансформацією ціннісно-смислових орієнтирів.

Асоціативне сприйняття понять "дім", "майбутнє", "безпека" вказує на розбіжності у когнітивному забарвленні між групами. Для ВПО "дім" асоціюється з безпекою, родинністю, стабільністю; натомість для біженців — з втратою, минулим, болем. Це вказує на суттєву трансформацію конотативного значення базових понять унаслідок зміни середовища. Факторний аналіз дозволив виокремити осі семантичного простору, що відображають напругу між безпекою й небезпекою, надією та невизначеністю, родиною та відчуженням. Ці вектори відіграють ключову роль у процесі соціокультурної адаптації.

У статті розглянуто психологічні механізми, які зумовлюють динаміку індивідуального світосприйняття: інтеріоризацію значень, вплив менталітету, категоризацію досвіду, емоційне кодування образів. Підкреслюється, що традиційна картина світу виконує роль стабілізатора, особливо в умовах стресу та екзистенційної загрози, а її руйнування вимагає активного переосмислення і створення нових смислів. В цьому контексті психосемантика є ефективним інструментом для виявлення прихованих ресурсів адаптації.

Результати дослідження мають практичну цінність для розробки програм психологічної підтримки, спрямованих на відновлення цілісності картини світу осіб, які пережили вимушене переселення, та сприяння їхній інтеграції в нові спільноти. Матеріал також може бути корисним для фахівців у сфері соціальної психології, психотерапії та гуманітарної підтримки.

Ключові слова: психосемантика, картина світу, внутрішньо переміщені особи, біженці, прив'язаність до місцевості, семантичний диференціал, асоціативний метод.

Lozova Olga Mykolaivna Full Professor, Professor at the Department of Practical Psychology, Borys Grinchenko Kyiv Metropolitan University, Kyiv, tel.: (044) 295-35-40, <https://orcid.org/0000-0002-3549-195X>

Drin Oleksandra Viktorivna Master of Psychology, Senior HR Manager at LLC "Allseeds Black Sea", Kyiv, tel.: (098) 342-63-02

PSYCHOSEMANANTIC FEATURES OF THE WORLDVIEW OF REFUGEES AND INTERNALLY DISPLACED PERSONS

Abstract. This article presents a comprehensive analysis of the psychosemantic features of the worldview of refugees and internally displaced persons (IDPs) in the context of forced migration caused by the full-scale war in Ukraine. The research is conducted within the psychosemantic framework, which enables the reconstruction of individual systems of meaning and reveals the semantic structures that shape perception of reality, behavioral strategies, and emotional-cognitive adaptation. The focus is on individuals who experienced the loss of home, familiar social environment, and were forced to adapt to new sociocultural conditions.

The aim of this study is to identify the structure of semantic space, define levels of place attachment, analyze the associative perception of key concepts such as "home", "safety", and "family", and explore their impact on psychological adjustment. The methodology includes the semantic differential technique by C. Osgood and the Place Attachment Scale developed by M. Lewicka, both of which help to evaluate the emotional-cognitive content of concepts and the depth of spatial identity.

The theoretical foundation draws on the understanding that the worldview is a subjective construction shaped by mentality, cultural experience, emotional states, personal meanings, and social context. The participants (n=52) were divided into two balanced groups: IDPs remaining in Ukraine, and refugees currently residing abroad. The results show that IDPs exhibit a higher level of traditional attachment to locality (65%) and a worldview shaped by nostalgia and preserved national-cultural identity. Refugees, in contrast, display a predominant absence of attachment (53%) and a tendency toward active adaptation, marked by the transformation of value and meaning orientations.

The associative perception of "home", "future", and "safety" reveals cognitive differences between the groups. For IDPs, "home" is associated with safety, family bonds, and stability; for refugees – with loss, the past, and emotional pain. This highlights a transformation in the connotative meaning of basic concepts under environmental change. Factor analysis revealed key semantic dimensions such as "safety vs. threat", "hope vs. uncertainty", and "family vs. detachment", which play a central role in sociocultural adaptation.

The article also examines the psychological mechanisms underlying the dynamics of individual worldview: meaning internalization, influence of mentality, categorization of experience, and emotional encoding of imagery. It emphasizes that the traditional worldview serves as a psychological stabilizer in times of stress and existential threat, and its destruction requires the creation of new meanings. In this context, psychosemantics is an effective tool for uncovering latent adaptive resources.

The results are practically valuable for designing psychological support programs aimed at restoring worldview integrity among displaced individuals and facilitating their integration into new communities. The material is also relevant for professionals in social psychology, psychotherapy, and humanitarian response.

Keywords: psychosemantics, worldview, internally displaced persons, refugees, attachment to locality, semantic differential, associative method.

Постановка проблеми. Повномасштабне вторгнення росії в Україну, що розпочалася 24 лютого 2022 року, спричинило масову міграцію, включаючи внутрішні переміщення та біженство. Ці процеси призвели до значних змін у картині світу – сукупності уявлень, цінностей і смислів, що формують сприйняття реальності. Психосемантичний підхід дозволяє дослідити суб'єктивні смисли, які визначають адаптаційні стратегії біженців та ВПО. Актуальність дослідження зумовлена необхідністю розуміння психологічних

механізмів адаптації до нових умов, що є ключовим для розробки ефективних програм психологічної підтримки.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Концепція картини світу досліджувалася в працях Р. Ретфілда [1], який визначав її як систему уявлень про світ і місце людини в ньому, та К. Гірца [2], який наголосив на культурному контексті. У психосемантиці значний внесок зробив Ч. Осгуд [3], розробивши методику семантичного диференціала для аналізу суб'єктивного сприйняття.

Дж. Келлі [4] підкреслював роль особистих конструктів у формуванні картини світу. Українські вчені також активно досліджують ці питання. О. Дробот [5] зазначає, що «психосемантика дозволяє виявляти суб'єктивні значення, які формують поведінку та адаптацію в стресових умовах». М. Терещенко [6] підкреслює важливість образу сім'ї як ключового компонента картини світу, що впливає на емоційну стабільність. М. Левіцька [7] акцентує на ролі прив'язаності до місцевості як фактора адаптації. С. Задорожна та І. Карпова [8] вказують, що «сприйняття ВПО місцевими громадами впливає на їхню соціальну інтеграцію, формуючи як позитивні, так і негативні стереотипи, що відображаються в картині світу». О. Федоренко [9] підкреслює, що «соціально-психологічна адаптація ВПО значною мірою залежить від їхньої здатності переосмислювати власну ідентичність у новому соціальному контексті».

В. Борисенко [10] зазначає, що «ВПО переживають складний процес адаптації, де ностальгія за втраченим домом поєднується з прагненням до інтеграції в нове середовище». О. Лозова [15, 16] досліджувала образ дому та сім'ї у внутрішніх мігрантів, наголошуючи на їхній ролі у формуванні картини світу, а також візуальну семантику східних слов'ян, що підкреслює значення культурних символів у сприйнятті реальності. Попри значні наукові розробки бракує комплексних праць, які б порівнювали психосемантичні особливості картини світу біженців та ВПО в Україні.

Мета дослідження. Метою статті є визначення психосемантичних особливостей картини світу біженців та ВПО, аналіз їхньої прив'язаності до місцевості, оцінка впливу цих факторів на соціокультурну адаптацію, а також виявлення асоціативних особливостей сприйняття ключових понять, таких як "дім" і "безпека".

Виклад основного матеріалу. Теоретичні основи картини світу та психосемантики. Картина світу є складною системою уявлень, що формується через взаємодію когнітивних, емоційних і ціннісних компонентів, які відображають суб'єктивне сприйняття реальності [6]. Вона включає як свідомі, так і несвідомі установки, що визначають поведінку та адаптаційні стратегії людини. Психосемантика, як науковий напрям, досліджує індивідуальні системи значень, які опосередковують процеси сприйняття, мислення, пам'яті та прийняття рішень [5]. О. Кравець зазначає, що «психологічна адаптація ВПО залежить від їхньої здатності перебудовувати семантичний простір, що включає переосмислення понять безпеки та дому» [11]. Н. Хамітов підкреслює, що

«самотність як екзистенціальний стан може посилювати кризу ідентичності в умовах вимушеної міграції, впливаючи на суб'єктивну картину світу» [12].

За Ч. Осгудом [3], семантичний простір є моделлю структури свідомості, де об'єкти та явища оцінюються за вимірами оцінки, сили та активності. У контексті вимушеної міграції картина світу зазнає трансформацій через втрату звичного середовища, що призводить до кризи ідентичності та підвищеної тривожності [4]. В. Смаль і О. Позняк зазначають, що «інтеграція ВПО в нові громади залежить від рівня їхньої психологічної готовності до змін, а також від підтримки соціального середовища» [13]. Для біженців, які опиняються за кордоном, характерне послаблення зв'язків із рідною місцевістю, тоді як ВПО, залишаючись у межах України, частково зберігають культурну та емоційну спадкоємність.

О. Лозова [15] підкреслює, що образ дому у внутрішніх мігрантів формується через зв'язок із сімейними цінностями та культурною ідентичністю, що відіграє ключову роль у стабілізації їхньої картини світу. У іншій роботі [16] дослідниця акцентує на візуальній семантиці, зазначаючи, що символи, пов'язані з рідною культурою, допомагають зберігати емоційний зв'язок із втраченим домом, навіть у нових умовах.

Особливості картини світу біженців та ВПО. Вимушена міграція, спричинена війною, створює унікальні виклики для формування картини світу. Біженці, які покинули Україну та перебувають за кордоном, стикаються з необхідністю адаптації до нових мовних, культурних і соціальних умов. Це призводить до послаблення традиційної прив'язаності до місцевості та посилення активної прив'язаності, яка проявляється в прагненні досліджувати нове середовище [7].

Наприклад, біженці часто сприймають нове місце проживання як тимчасове, що відображається в асоціаціях понять "дім" і "майбутнє" з невизначеністю та обмеженістю. ВПО, залишаючись у рідному культурному середовищі, зберігають міцніший емоційний зв'язок із малою батьківщиною, що проявляється в ностальгії та надії на відновлення стабільності [10].

Методологія дослідження. Дослідження проводилося за участю 52 респондентів (51,9% ВПО, 48,1% біженців) віком 18–55 років, із них 60% жінок і 40% чоловіків. Усі респонденти проходили опитування онлайн: ВПО – з міст України, де не ведуться бойові дії, біженці – перебуваючи за кордоном. Для аналізу семантичного простору застосовано методику семантичного диференціала Ч. Осгуда [3], яка включала оцінку 15 понять ("дім", "безпека", "майбутнє", "родина", "стабільність" тощо) за тривимірною шкалою: оцінка (позитив–негатив), сила (сильний–слабкий), активність (активний–пасивний). Додатково використано опитувальник "Шкала прив'язаності до малої батьківщини" М. Левіцької [7] для оцінки трьох типів прив'язаності: традиційної, активної та відсутності прив'язаності. Дані оброблялися за допомогою факторного аналізу для виявлення структури семантичного простору та

кластерного аналізу для групування типів прив'язаності. Пілотне дослідження дозволило уточнити семантичні шкали, щоб вони відповідали специфіці досвіду мігрантів. Наприклад, асоціативний експеримент виявив, що поняття "безпека" є центральним для обох груп, але для ВПО воно пов'язане з фізичною безпекою в Україні, а для біженців – із соціальною та економічною стабільністю за кордоном.

Результати дослідження. Емпірично констатовано характеристики типів прив'язаності. У групі біженців переважає відсутність прив'язаності (53%), що свідчить про розрив із рідною місцевістю через вимушений переїзд. Традиційна прив'язаність становить 33%, активна – 14%. У ВПО домінує традиційна прив'язаність (65%), відсутність прив'язаності – 24%, активна – 11%.

Отримано описову статистику за рівнями прив'язаності. Традиційна прив'язаність у біженців: середній рівень – 63%, низький – 37%. У ВПО традиційна прив'язаність: середній рівень – 90%, низький – 10%. Відсутність прив'язаності у біженців: середній рівень – 80%; у ВПО: низький – 67%, середній – 33%. Активна прив'язаність у біженців: високий рівень – 76%; у ВПО: середній – 86%, високий – 14%.

Виявлено особливості семантичного простору образу світу досліджуваних. У біженців "майбутнє" асоціюється з невизначеністю (негативна оцінка – 72%), "дім" – із втратою (68%). "Безпека" пов'язана з економічною стабільністю за кордоном. У ВПО "майбутнє" асоціюється з надією (65%), "дім" – із безпекою та ностальгією (70%). "Родина" має високу силу в обох групах, але у біженців пов'язана з розлукою, у ВПО – з підтримкою. Факторний аналіз виявив три осі семантичного простору: "безпека–небезпека", "надія–невизначеність", "родина–втрата".

Додатково спостережено такі факти. Біженці демонструють вищий рівень тривожності через мовні бар'єри та труднощі інтеграції (60% асоціюють "майбутнє" з невизначеністю). ВПО частіше висловлюють гордість за рідне місце (55%), що пов'язано з культурною спадкоємністю. Обидві групи цінують сім'ю, але у біженців це супроводжується почуттям втрати, у ВПО – емоційною підтримкою.

За результатами дослідження було сформульовано **методичні рекомендації** фахівцям соціономічних професій, що працюють із зазначеними групами. Так, для роботи з біженцями та ВПО рекомендовано: кризову підтримку: техніки релаксації для зниження стресу, саморегуляція: вправи mindfulness і ведення щоденників; групові заняття: використання метафоричних асоціативних карт для переосмислення травматичного досвіду; підвищення міжкультурної компетентності: врахування культурних особливостей біженців; соціально-психологічна підтримка ідентичності: групові дискусії та творчі заняття для відновлення соціальних ролей; тренінги з розвитку стресостійкості та емоційного інтелекту.

Висновки. Картина світу біженців характеризується відсутністю прив'язаності та активною адаптацією, що відображає їхню орієнтацію на

інтеграцію в нове середовище. Натомість ВПО зберігають традиційну прив'язаність, що підкреслює міцний емоційний зв'язок із рідною місцевістю. Семантичний диференціал дозволив виявити те, що у біженців поняття "майбутнє" асоціюється з невизначеністю, а "дім" – із втратою, тоді як у ВПО "майбутнє" пов'язане з надією, а "дім" – із безпекою та ностальгією. Асоціативний метод показав, що для біженців поняття "дім" частіше асоціюється з "втратою", "тимчасовістю" та "чужиною", тоді як для ВПО – з "родиною", "безпекою" та "спогадами". Поняття "безпека" для біженців пов'язане з економічною стабільністю за кордоном, а для ВПО – з фізичною безпекою в Україні. Ці відмінності підкреслюють вплив культурного середовища та місця перебування на формування картини світу особистості. Результати наголошують на важливості індивідуалізованих психологічних програм, які враховують специфіку прив'язаності та семантичного сприйняття для підтримки адаптації біженців і ВПО.

Література:

1. Redfield, R. The Little Community: Viewpoints for the Study of a Human Whole. Chicago: University of Chicago Press, 1955. 182 p.
2. Geertz, C. The Interpretation of Cultures. New York: Basic Books, 1973. 470 p.
3. Osgood, C. E., Suci, G. J., Tannenbaum, P. H. The Measurement of Meaning. Urbana: University of Illinois Press, 1957. 342 p.
4. Kelly, G. A. The Psychology of Personal Constructs. New York: Norton, 1955. 556 p.
5. Дробот О. В. Психосемантична теорія свідомості у вітчизняній психології. Актуальні проблеми психології, 2013. Т. 61. С. 110–120.
6. Терещенко М. В. Образ сім'ї як структурний компонент картини світу дошкільника. URL: https://elibrary.kubg.edu.ua/id/eprint/1324/1/tereschenko_m_v_app_ipsp.pdf
7. Lewicka, M. Psychologia miejsca. Warszawa: Wydawnictwo Naukowe SCHOLAR, 2012. 637 p.
8. Задорожна С. М., Карпова І. Г. Відношення населення приймаючих громад до внутрішньо переміщених осіб. Проблеми соціальної роботи: філософія, психологія, соціологія, 2017. № 2. С. 43–55.
9. Федоренко О. Соціально-психологічні механізми адаптації та інтеграції внутрішньо переміщених осіб у громаду. Психологія, 2018. Т. 41. Вип. 1. С. 136.
10. Борисенко В. Адаптаційні процеси в середовищі внутрішньо переміщених осіб в Україні під час російсько-української війни. Народна творчість та етнологія, 2023. URL: <http://nte.etnolog.org.ua>
11. Кравець О. В. Психологічні аспекти адаптації внутрішньо переміщених осіб у сучасних умовах України. Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія: Психологічні науки, 2020. № 4. С. 87–94.
12. Хамітов Н. В. Самотність у людському бутті. Досвід метаантропології. 2-ге вид., перероб. та доп. Київ: КНТ, 2017.
13. Смаль В., Позняк О. Внутрішньо переміщені особи: соціальна та економічна інтеграція в приймаючих громадах. Київ, 2016. С. 17.
14. Малиновська О. Міграційна політика України: стан і перспективи розвитку.
15. Лозова О. М. Образ дому і сім'ї у внутрішніх мігрантів України. Українознавчий альманах: наукове видання, 2014. Випуск 15. С. 93–96.

16. Лозова О. М. Візуальна семантика картини світу східних слов'ян. Наукові записки Інституту психології ім. Г.С. Костюка АПН України / За ред. академіка С.Д. Максименка. К.: Міленіум, 2006. Вип. 27. С. 176–184.

References

1. Redfield, R. (1955). *The little community: Viewpoints for the study of a human whole*. Chicago: University of Chicago Press.
2. Geertz, C. (1973). *The interpretation of cultures*. New York: Basic Books.
3. Osgood, C. E., Suci, G. J., & Tannenbaum, P. H. (1957). *The measurement of meaning*. Urbana: University of Illinois Press.
4. Kelly, G. A. (1955). *The psychology of personal constructs*. New York: Norton.
5. Drobot, O. V. (2013). Psykhosyemantychna teoriia svidomosti u vitchyzniani psykhologii [Psychosemantic theory of consciousness in national psychology]. *Aktualni problemy psykhologii*, 61, 110–120 [in Ukrainian].
6. Tereshchenko, M. V. (n.d.). Obraz sim'i yak strukturnyi komponent kartyny svitu doshkilnyka [The image of the family as a structural component of the worldview of a preschooler]. Retrieved from https://elibrary.kubg.edu.ua/id/eprint/1324/1/tereschenko_m_v_app_ipsp.pdf [in Ukrainian].
7. Lewicka, M. (2012). *Psychologia miejsca* [Psychology of place]. Warszawa: Wydawnictwo Naukowe SCHOLAR.
8. Zadorozhna, S. M., & Karpova, I. H. (2017). Vidnoshennia naselennia pryimalnykh hromad do vnutrishno peremishchenykh osib [Attitudes of host community residents toward internally displaced persons]. *Problemy sotsialnoi roboty: filosofii, psykhologii, sotsiologii*, 2, 43–55 [in Ukrainian].
9. Fedorenko, O. (2018). Sotsialno-psykhologichni mekhanizmy adaptatsii ta intehtatsii vnutrishno peremishchenykh osib u hromadu [Socio-psychological mechanisms of adaptation and integration of internally displaced persons into the community]. *Psykhologii*, 41(1), 136 [in Ukr].
10. Borysenko, V. (2023). Adaptatsiini protsesy v seredovyskhi vnutrishno peremishchenykh osib v Ukraini pid chas rosiisko-ukrainskoi viiny [Adaptation processes among internally displaced persons in Ukraine during the Russian-Ukrainian war]. *Narodna tvorchist ta etnologii*. Retrieved from <http://nte.etnolog.org.ua> [in Ukrainian].
11. Kravets, O. V. (2020). Psykhologichni aspekty adaptatsii vnutrishno peremishchenykh osib u suchasnykh umovakh Ukrainy [Psychological aspects of adaptation of internally displaced persons in modern Ukrainian conditions]. *Naukovyi visnyk Khersonskoho derzhavnoho universytetu. Serii: Psykhologichni nauky*, 4, 87–94 [in Ukrainian].
12. Khamitov, N. V. (2017). *Samotnist u liudskomu bytti. Dosvid metaantropologii* [Loneliness in human existence. The experience of metaanthropology] (2nd ed., rev. and ext.). Kyiv: KNT [in Ukrainian].
13. Smal, V., & Pozniak, O. (2016). Vnutrishno peremishcheni osoby: sotsialna ta ekonomichna intehtatsiia v pryimalnykh hromadakh [Internally displaced persons: social and economic integration in host communities]. Kyiv, p. 17 [in Ukrainian].
14. Malynovska, O. (n.d.). Migrantska polityka Ukrainy: stan i perspektyvy rozvytku [Migration policy of Ukraine: state and development prospects] [in Ukrainian].
15. Lozova, O. M. (2014). Obraz domu i sim'i u vnutrishnikh mihrantiv Ukrainy [The image of home and family among internal migrants in Ukraine]. *Ukrainoznavchyi almanakh*, 15, 93–96 [in Ukrainian].
16. Lozova, O. M. (2006). Vizualna semantyka kartyny svitu skhidnykh slovian [Visual semantics of the worldview of Eastern Slavs]. *Naukovi zapysky Instytutu psykhologii im. H. S. Kostiuka APN Ukrainy*, 27, 176–184 [in Ukrainian].